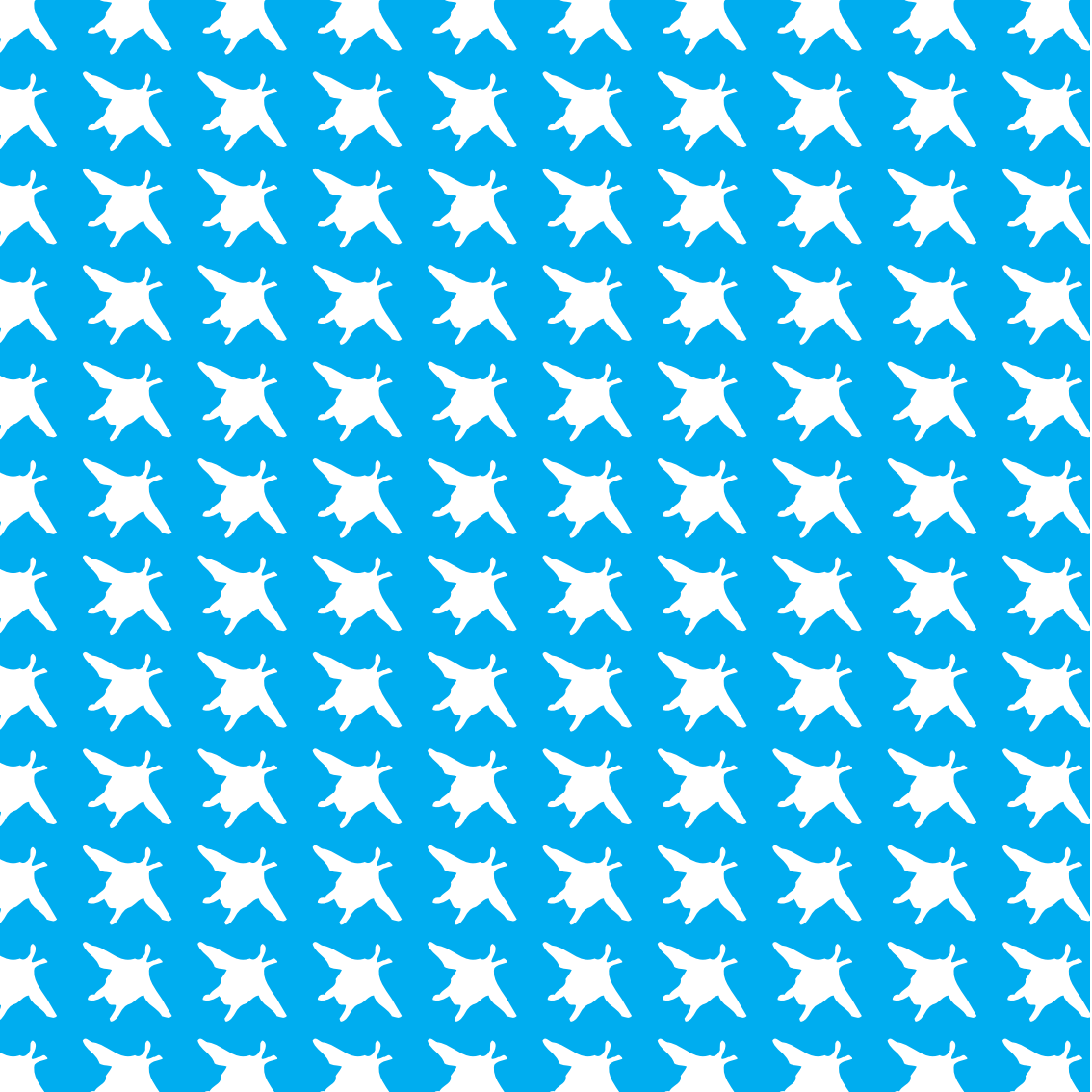

**ДАЛИ КОН ВАС СЕ ОДНЕСУВААТ
РАМНОПРАВНО,
БЕЗ ОГЛЕД НА ВАШАТА НАРОДНОСТ
ИЛИ ВЕРОИСПОВЕД?**

СОДРЖИНА

ВОВЕД	4
РАМНОПРАВНИ ОДНОСИ КАКО ТЕМЕЛ НА ЧОВЕКОВИ ПРАВА	7
ЗАШТИТА ПРЕД ДИСКРИМИНАЦИЈА ВО РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЈА	10
ПОСТАПКА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО ПРЕД ПРАВООБРАНИТЕЛОТ НА НАЧЕЛАТА НА ЕДНАКВОСТА	15
МЕЃУНАРОДНИ НОРМИ, КОИ ЈА ЗАБРАНУВААТ ДИСКРИМИНАЦИЈАТА	22
АКЦИСКИ ПРОГРАМ НА ОРГАНИЗАЦИЈАТА ПРОТИВ ДИСКРИМИНАЦИЈА	34
ПРЕДСТАВУВАЊЕ НА ISCOMET – НОСИТЕЛ И КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТОТ »ВОСПИТУВАЊЕ И ЕДУКАЦИЈА ЗА БОРБА ПРОТИВ ДИСКРИМИНАЦИЈА ВО СЛОВЕНИЈА«	36
КОРИСНИ АДРЕСИ НА МЕЃУМРЕЖЈЕТО	39
КОНЗОРЦИУМ НА ПРОЕКТОТ	41

Европската унија во 2000 година ги прифати нормите за отстранување на сите видови дискриминации во државите членки, покрај тоа и за оние, кои настануваат поради расно и етничко потекло на поединецот или поради неговите верски убедувања.

На меѓународниот конзорциум на универзитетски и други институции од Германија, Австрија, Холандија и Словенија, коишто ги координира – Институтот за етнички и регионални студии од Марибор, ЕУ им ја препушти задачата, за изведба на меѓународната програма *Воспитание и образование (едукација) за борба против дискриминација во Словенија*. Темелна цел на проектот е ширење на знаењата за тој вид на проблематика во Словенија, потоа, придонес кон барање на патишта за отстранување на дискриминација и конечно, со самото тоа, да се закрепнат стабилноста на Република Словенија и нејзината меѓународна положба во внатрешноста на ЕУ, посебно во односите со соседните држави. Во рамките на овој проект досега организиравме успешни семинари односно расправи со претставниците на тнр. уставно непризнаени и уставно признаени етнички малцинства, со судии, тужители и адвокати и со припадници на полиција, Словенска војска, чувари во затвори и царинарници.

Државите – членки меѓу другото, се должни да ги исполнат целите на европските норми за отстранување на дискриминацијата врз основа на верска и народна припадност, со внатрешни правни прописи и со други соодветни решенија

односно политики. Од посебна важност е нивната должност, да дејствуваат и таму каде што се уште не била создадена можност, со што, на оние коишто биле жртви на дискриминација би им дале на располагање соодветни правни патишта за отстранување на вината.

Целта на оваа брошура е, на едноставен начин читателот да се запознае со поимот човекови права и со тоа, дека забраната за дискриминација, односно рамноправноста, се камен темелник, врз чија основа се потпира големата градба на човекови права.

Читателите во нејзе ќе ги најдат оние информации, врз основа на кои полесно ќе препознаат, дали со некој однос или дејствување ги поставуваат во нееднаква положба односно ги дискриминираат заради нивното етничко или верско потекло, што е во спротивност со правните норми кои беа вклучени во меѓународните инструменти или во законите на Република Словенија.

Покрај тоа подготвивме и кратки информации за домашните и меѓународните постапки, со што жртвите на нерамноправноста можат, за да достигнат отстранување на дискриминација и добијат, доколку е основано, соодветно обесштетување за штетата којашто ја претрпеле. Во тие рамки им се располагање домашни и меѓународни контакти на телата на кои може да се обрати поединецот - жртва на дискриминација.

Искрено се надеваме, дека со овие информации скромно ќе

допринесеме кон ограничување на појавите на дискриминација на жителите на Словенија заради нивната етничка или верска припадност, односно определувањето.

Изградба на заеднички дом на сите жители на Словенија во кој ќе се чувствуваат безбедно, е од големо значење за непречен и стабилен развиток на Република Словенија, како и за нејзиното признавање во светот, а посебно во европскиот простор.

Во таквото опкружување, жителите на Словенија ќе можат да ги развијат своите креативни способности, што е еден од првите услови за стопански и културно - цивилизациски развиток на Република Словенија како целина. Нема потреба од посебно нагласување, дека малата група на ISCOMET (нивната адреса и координатите погледни ги на задната страна од оваа брошура) е на располагање за било какви дополнителни информации, кои би биле од корист на жртвите на дискриминацијата во нивната борба за отстранување на вината, признавање на рамноправноста на сите, без оглед на нивната нееднаквост и за почитувањето на човеково достоинство.

Проф. др. Силво Деветак, директор на ISCOMET и главен координатор на меѓународниот проект

РАМНОПРАВЕН ОДНОС Е ТЕМЕЛНО ЧОВЕКОВО ПРАВО

Човекови права можеме да ги дефинираме како права коишто **му припаѓаат на човекот според неговата природа**, и истите би требало да ги добие со самото негово настанување. Нивната главна особина е **универзалноста**, што значи, дека правата не се временски, просторно или општествено ограничени, него ли му припаѓаат на секој човек, каде и да се наоѓа. Најважното помеѓу нив е правото на **рамноправен однос** (рамноправно третирање). Значи, ако постои **рамноправен однос** помеѓу сите луѓе, тогаш не постои дискриминација. **Дискриминација означува однесување, кое бесправно создава помалку повољна положба на поединец или определена група** дали на економско, општествено, политичко или на останатите подрачја. Од правно гледиште е недозволено правење на разлики помеѓу поединци или групи без утврдени причини.

Негирање на рамноправното третирање на поединци или групи ги крши темелните и меѓународните права, како и словенечките закони поради што се санкционира на различни начини. За да ги остварат своите права, жртвите на дискриминација мораат да бидат запознаени со правните можности кои ги имаат на располагање. Во случај, кога во едно општество дискриминацијата не се отстранува, се создава потенцијална можност за општествена и политичка нестабилност.

Општата декларација за човекови права, усвоена од страна на Обединетите нации во 1948. година, во својот член 1 определува, дека сите **се раѓаат слободни и имаат еднакво достоинство и еднакви права**. Обдарени се со ум и свест, и

едни кон други би морале да се однесуваат како кон браќа. Почетната одлука јасно укажува, дека ни едно лице не е повеќе човечко од другото, и дека ни едно лице не е помалку човечко од другото. Сите имаме еднакви права, значи сме рамноправни.

Рамноправноста не значи, дека сме идентични. Помеѓу луѓето постојат разлики како во изглед така и според значајот, секој човек е уникатен и неповторлив. Тоа е важен факт, бидејќи разликите помеѓу луѓето се суштински за општеството и неговиот опстанок. Разликите помеѓу поединците и групите не смеат да бидат причина за третирање, која би се засновала врз темел, дека некоја група или поединец се подобри или послаби од другите само поради расната припадност, боја на кожата, полот, сексуална определеност, јазикот, инвалидноста, верата, политички убедувања, народното или општественото потекло или поради други причини. Ако покрај тоа се појави нерамноправно третирање поради погоре наведените причини, тогаш тоа би го дефинирале како забранета дискриминација.

Ако огласот за вработување поседува упатство, дека на пр. инвалиди или странци, или хомосексуалци немаат пристап на тоа работно место е знак на дискриминација. Исто така е дискриминација ако некого го ословуваме со навредливи прекари, бидејќи е со друга боја на кожа, друга возраст или пол. За разлика од непосредната дискриминација, посредната дискриминација потешко се препознава, бидејќи е суптилна и прикриена, со што жртвите потешко ја препознаваат и самото препречување е потешко.

Ако некој не може да добие работа или сакана услуга, не значи дека е дискриминиран. Меѓутоа, кога се гледа дека постарите работници никогаш не добиваат определен вид на работа, или кога на инвалидите не им е овозможен пристап до јавните установи, можеме да се запрашаме дали истото е случајност или е прикриена дискриминација.

Покрај сознанието за штетноста и неоснованоста на дискриминацијата, државите во својот државен апарат вградуваат механизми за борба против дискриминација.

ЗАШТИТА ПРЕД ДИСКРИМИНАЦИЈА ВО РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЈА

Уставот на Република Словенија (РС) го определува принципот на еднаквоста и забрана за дискриминација како една од најважните одредби за човекови права. Со основната уставна повелба за самостојност и независност на Република Словенија во точка III се одредува, дека РС гарантира зачувување на човекови права и основни слободи на сите лица на територијата на РС, без оглед на нивната национална припадност, без никакви дискриминации, во согласност со уставот на РС и важечките меѓународни договори.

Уставот во својот член 14 го определува следното:

„Во Словенија на сите им се загарантираат човекови права и права на слобода, без оглед на националност, раса, јазик, вера, политичко или друго убедување, материјална состојба, раѓање, образование, општествена положба, или било каква друга лична околност. Сите се исти пред законот.“

Покрај членот 14, одредбите за забрана на дискриминација ги наоѓаме и во другите членови на Уставот. Според Уставот, РС гарантира широк спектар на заштити против сите видови на нееднаквости или разликувања и нашироко го дефинира основното начело, како и правилата на еднаквоста пред законот, еднаквоста и забраната за дискриминација во посебно определени рамки, забрана за поттикнување на дискриминација и поттикнување кон расна и други видови нетрпеливост и омраза и гарантира посебни права на поединци и групи, за да ја постигнат рамноправноста.

Вез основа на Уставот се усвоени законски и под законски акти, чија цел е препречување на нееднаквоста и дискриминација во секојдневниот живот.

Како основен закон за борба против дискриминација можеме да го наведеме **Законот за остварување на начелото на поеднакво третирање** (ЗУНЕО, Сл. весник на РС 50/04).

ЗУНЕО би требало во складот со членот 1 став 1 да гарантира **еднаквост за секого**, во остварувањето на неговите права и обврските, како и остварувањето на неговото право на слобода **на било кое подрачје од општествениот живот**, посебно на подрачјето на вработувањето, работните односи, вклучувања во синдикати и интересни здруженија, воспитување и образование, социјална заштита, пристап кон производи и услуги како и снабдувањето со нив, **без оглед на негови лични околности** како што се национална припадност, раса или етничко потекло, пол, здравствена состојба, инвалидност, јазик, верско или друго убедување, старост, сексуална определеност, образование, материјална состојба, општествена положба или други лични околности.

Забранети видови на дискриминација се:

1. НЕПОСРЕДНА ДИСКРИМИНАЦИЈА,

што значи, дека лицето поради својата лична околност е била, може да биде или ќе биде, **во еднакви или слични ситуации, третирана понеповолно од некое друго лице.** (Пример на таква дискриминација е огласот за вработување, во кој би пишувало дека поединци со определени карактеристики не би можеле да конкурираат, или на пример - училиште кое вработува кадар од определена народност).

2. ПОСРЕДНА ДИСКРИМИНАЦИЈА,

која означува, дека **на прв поглед неутралните одлуки, мерила или однесувања** во еднакви или слични ситуации го ставаат **лицето со определени лични околности во понеповолна положба од другите лица**, освен ако тие одлуки, мерила или однесувања објективно ја оправдуваат легитимноста и ако средствата за достигнување на тие цели се примерни и неопходни. (Пример на посредна дискриминација е кога од кандидатот за вработување би побарале тестирање на јазик кој не е од значење за работното место, со што добиваме исклучување на кандидатот со друг мајчин јазик).

3. УПАТСТВА

во смисла на претходните точки. (Пример на такво однесување е кога претпоставениот му нарачува на потчинетиот да изведе дискриминација врз лице

кое ги исполнува сите услови за вработување, само заради неговата национална припадност).

4. ВОЗНЕМИРУВАЊЕ,

претставува **непожелно постапување**, кое е засновано врз основа на било која лична околност, и создава застрашувачко, непријателско, понижувачко, срамотно и навредливо опкружување за лицето и го **навредува** нејзиното **достоинство**. (Пример на такво постапување е ширење на невестинити гласини со намера за дискредитирање на соработникот, шеги на сметка на етнички или верски групи, физичко насилство или закани со насилство, не водење грижа за чувствата на луѓето, кои се предмет на шеги и сл.).

5. ВИКТИМИЗАЦИЈА

е изложување на дискриминираните лица на неповолни последици заради нивните реакции. (Пример на такво однесување е кога спрема соработникот, односно потчинетиот, се однесува несоодветно поради неговите поплаки заради дискриминација или поради неговата поддршка на дискриминиран соработник).

Во случај на кршење на забрана за дискриминација, дискриминираните лица можат, според ЗУНЕО, да побараат **истражување на кршењата во судските и управните постапки** и пред **други надлежни органи**, под услов и на начин предвиден со законот. Имаат **право на обесштетување врз**

основа на општите правила на цивилното право .¹

Во постапките на признавање на правата на жртвите **важат посебности што се однесува до докажувањето**, тоа значи, дека кога **дискриминираното лице ги наведува фактите**, дека дошло до кршење на **забрана за дискриминација**, претпоставениот **кршител мора да докаже**, дека во наведениот случај ги **нема кршено** начелата на рамноправноста односно **забраната за дискриминација**. Наведеното не важи во кривичните постапки.

За истражување на примерите на кршење на забрана за дискриминација во Бирото за еднакви можности работи правобранител на начелата на еднаквоста. Постапката на истражувањето пред правобранителот е неформална и бесплатна.

---

¹ Многу појасна оценка на постапката ќе може да се даде, кога ќе се добијат првите резултати на постапката пред правобранителот на начелата на еднаквоста. Истото важи и за признавање на правата на жртвата на дискриминацијата во останатите постапки, бидејќи во Словенија се немаме среќавано со голем број на практични случаи.

ПОСТАПКА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО ПРЕД ПРАВОБРАНИТЕЛОТ НА НАЧЕЛАТА НА ЕДНАКВОСТА

1) Жртвата на дискриминацијата може да поднесе **поттикнувачка молба** за покренување на расправа, која мора да содржи **доволен број на податоци**. Рок за поднесување на поттикнувачка молба е **една година по настанувањето на случајот, а исклучително** можат да се земат во предвид и молбите кои се поднесени и **подоцна**.

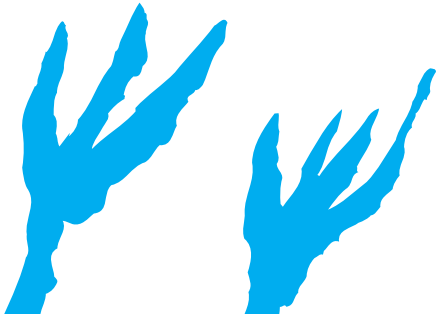
2) Истражувањето се одвива **по писмен пат**, од вмешаните можат да бидат побарани и разни објаснувања во определен рок, а можат да бидат повикани и на разговор.

3) Правобранителот може во случај на виктимизација да **побара заштита на дискриминираното лице**, односно, да се **отстранат последиците на виктимизацијата**.

4) Постапката се **заклучува со писмено мислење**, во коешто правобранителот ги наведува своите заклучоци и оценки за околностите на случајот, во смисла на постоење на кршење на дискриминација и за тоа ги известува и двете страни. Во своето мислење може да **предупреди на неправилности** и да препорача начин на којшто можат да бидат **отстранети**, потоа го **повикува** претпоставениот **кршител**, за да го известат за **мерките**.

Ако претпоставениот кршител не ги отстрани неправилностите во согласност со препораките на правобранителот или во рокот не го известат за превземените мерки, кога претпоставеното кршење ги има сите знаци на дискриминација,

правобранителот испраќа писмено мислење на надлежната инспекција. Инспекторот е должен да го проучи мислењето на правобранителот и да предложи воведување на постапка поради прекршок, тогаш кога и самиот ќе процени дека биле прикажани сите знаци на дискриминација. Последното претставува додатна проценка на инспекторот покрај проценка на правобранителот, а на жртвата не и гарантира, дека и двајцата ќе бидат со исто мислење.

ПРАВОБРАНИТЕЛ НА НАЧЕЛАТА НА ЕДНАКВОСТА

Биро на Владата на РС за еднакви можности
Правобранител на начелата на еднаквоста
Тржашка 19/а
1000 Љубљана

Е-маил: uem@gov.si
Телефон: 01/478 84 60
факс: 01/478 84 71

Во однос до државните органи, органите на локалната самоуправа и носителите на јавните овластувања, институција која ги заштитува човекови права и правата на слобода е и **заштитник на човекови права**. Постапката пред заштитникот е формална и бесплатна за клиентите.

ОМБУДСМАН

Омбудсман на РС
Дунајска цеста 56 (4. спрат)
1109 Љубљана

Тел.: 01 475 00 50
Бесплатен телефон: 080 15 30
Факс: 01 475 00 40

Е-маил: info@varuh-rs.si

Работно време: пон.–чет. од 9.00 до 15.30,
пет. од 9.00 до 14.30

На нивото на европската унија делува омбудсман, кој ги истражува поплаките поради не делувањето и злоупотребата на администрацијата и телата на Европската унија.

ЕВРОПСКИ ОМБУДСМАН

The European Ombudsman

1, av. du Président Robert Schuman

B. P. 403

FR–67001 Strasbourg Cedex

Telefon: +33 (0)3 88 17 23 13

Faks: +33 (0)3 88 17 90 62

euro-ombudsman@europarl.eu.int

<http://www.euro-ombudsman.eu.int>

Жртвите на дискриминација би можеле, врз основа на важечките закони, да ги остварат своите права и во другите постапки, од кои можеме да ги наведеме следниве:

Општата забрана за дискриминација е определена во членот

б од **Законот за работните односи**, во кој се наведува дека работодавачот не може, **кандидатот за работа, во постапката на вработувањето или работникот за време на траењето на работниот однос во врска со прекинувањето на важењето на договорот за работа**, да го стави во нерамноправна положба поради раса, пол, боја на кожа, старост, здравствена состојба, односно инвалидност, верско, политичко или друго убедување, членство во синдикати, национално и социјално потекло, семеен статус, сексуална определеност или некои други лични околности. Во случај на кршење на таа одлука, жртвата може своите права да ги оствари пред стопанскиот суд (работен суд, оп.п.), а во спорот можат да бидат посредници и инспекција за труд и вработување.

Во случај на дискриминацијата **жртвата** може да оствари право на **обесштетување**, и тоа за причинетата **материјална и нематеријална штета**. Правото на обесштетување може да се оствари во правна постапка, каде се докажани сите елементи за обесштетување, значи штетата, недозволиво штетно дејствување и причинската врска помеѓу нив, додека во врска со вината во Облигационото право се определува, дека вината се претпоставува и причинителот мора да докаже, дека претпоставката за вината не важи (мора да докаже дека не е крив).

На кривичноправното подрачје **Кривичниот закон** определува кривични дејствија, чие прогонување е од фундаментален значај за борба против дискриминација. **Во членот 141** се определува

вината за кршењето на рамноправноста, се казнува и оној кој го прогонува поединецот или организацијата заради нивното заземање за рамноправноста помеѓу луѓето. **Во членот 300** е определено нивното дејствување за **поттикнување на омраза, раздор или нетрпеливост, која се засновува врз начелото на еднаквоста**. Оштетениот може во кривичноправната постапка да ги оствари и имотноправните барања.

На забрана за дискриминација можеме да се повикаме и во **управната постапка**, во која управни и други државни органи, органи на самоуправните заедници и носители на јавните овластувања во управните работи, непосредно, користејќи ги прописите, одлучуваат за правата, обврските или правните користи на поединците, правните лица и останатите клиенти. По завршена постапка можеен е и **управен спор**, каде судот одлучува за одлуката на управниот орган.

Жртвата на дискриминација, по исполнувањето на определени услови, може да се обрне и на **уставен суд**. Истиот одлучува и за **оценка на уставноста и законитоста на прописите и општите акти, издадени за извршување на јавните овластувања**, и за **уставните жалби** заради кршење на човекови права и право на слобода со поединечни акти. Уставна жалба може, според условите кои се определени со закон, да поднесе секој кој смета, **дека со поединечни акти на државните органи, органите на локалните заедници или носители на јавните овластувања се крши неговото човеково право и право на слобода**.

По наведување на некои од патиштата за остварување на правата на жртвите на дискриминација, потребно е да се каже дека до сега во Словенија немало голем број на случаи, кои би можеле да ни покажат, како функционира системот. Можеме да заклучиме, дека фактичката вредност на запишаните одлуки во Уставот и другите акти е зависна пред се од тоа, како ќе ја остваруваат, употребуваат и толкуваат судовите, државните институции и најшироката словенечка јавност. Пред да се најдат предметите во било каква постапка, постои обврска на сите жители на Словенија, со сите сили да се борат против нееднаквоста и дискриминација во секојдневниот живот.

МЕГУНАРОДНИТЕ НОРМИ КОИ ЈА ЗАБРАНУВААТ ДИСКРИМИНАЦИЈАТА

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ

Со потпишувањето на основачкиот акт на Обединетите нации (ОА ОН) во 1945 година, договорните страни, во името на сите народи на светот ја искажаа својата верба во човекови права. Во третата точка на членот 1 ОА, се наведува, дека **целта на ОН** е остварување на меѓународната соработка, со поттикнување на **почитувањето на човекови права и правата на слобода за сите луѓе, без оглед на расата, полот, јазикот или верата**. Човекови права во наследните десетгодишни години достигнаа голем развој. Основниот документ на полето на заштитата на човекови права во светски рамки е Општата декларација за човекови права од 1948 година, која има деклараторен значај. Декларацијата го одредува списокот на основни права како заеднички идеал, со што секој може да ги остварува без оглед на расна припадност, боја на кожа, полот, јазикот, верата, политичкото или друго убедување, национална или социјална припадност, материјална состојба, раѓање или било каква друга лична околност. Декларацијата го поттикнува создавањето на други документи на светско и регионално ниво, и за заштита пред дискриминација. Меѓу најважните ги вбројуваме:

1. Конвенција на ОН за отстранување на сите видови расни дискриминации;
2. Меѓународен пакт за државјански и политички права со двата факултативни протоколи,
3. Меѓународна конвенција за искоренување и казнување на апартхејдот,
4. Конвенција УНЕСКО против дискриминација во

образованието,

5. Конвенција на меѓународната организација за работа бр. 111 за забрана за дискриминација при вработување и вработеност.

Врз основа на членот 1 став 1 од Конвенцијата на Обединетите нации за отфрлање на секакви видови на дискриминации, *расната дискриминација* претставува секое правење на разлика, ограничување или давање на предности *врз основа на расна припадност, боја на кожата, потеклото, национално или етничко потекло* кои имаат за цел или вистински ефект во оневозможувањето *на било кој или да се* воспрати за рамноправно признавање, користење или остварување на човекови права и *права на слобода на политичко, стопанско, социјално, културно и секое друго подрачје на јавниот живот.*

Поединците имаат, врз основа на некои меѓународни акти, со претходно исполнување на некои од условите, можност да се обратат до органите надвор од Словенија, заради остварување на своите права, помеѓу кои се наоѓаат:

1. Соопштенија на индивидуални лица, кои тврдат дека се **жртви на кршење на било кои права од пактот за државјански и политички права**, можно е да се достават **до Одборот за човекови права**, ако во домашната држава биле исцрпени сите правни средства. Одборот мора своето **мислење** да го соопшти на оштетениот потписник на повелбата

и на поединецот (гледај факултативен протокол кон пактот).

2. Соопштенија на индивидуални лица или групи, кои тврдат, дека се по вина потписници на повелбата, **жртви на кршење на правата**, кои се определени со **Конвенцијата на ОН за отфрлање на сите видови на расна дискриминација**.

Одборот мора своите евентуални **предлози и препораки** на оштетената држава и подносител на петиција (гледај член 14 од Конвенцијата). РС дозволува можност за посредување на соопштение, под услов, Одборот да не смее да ги испитува соопштенијата, освен ако се нема уверено дека истиот предмет не бил испитан, односно дека не бил обработуван во некоја друга меѓународна постапка.

Пораките, наведени под точките 1 и 2, можете да ги испратите на:

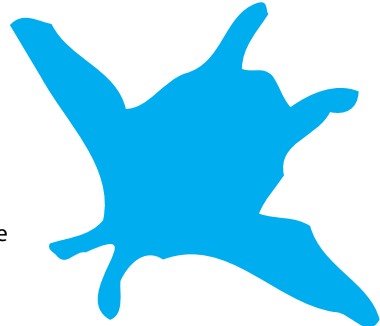
Petitions Team

Office of the High Commissioner for Human Rights
United Nations Office at Geneva
1211 Geneva 10, Switzerland

Факс: + 41 22 9179022

Е-маил: tb-petitions.hchr@unog.ch

Покрај наведените, беа усвоени и многу други документи со политичка тежина, кои ќе пробаат да ги уредат подрачјата на нетрпеливоста и дискриминација врз основа на вероисповед или убедувања, расна нетрпеливост, правата на припадниците на етничките или националните, верските или јазичните малцинства, итн.

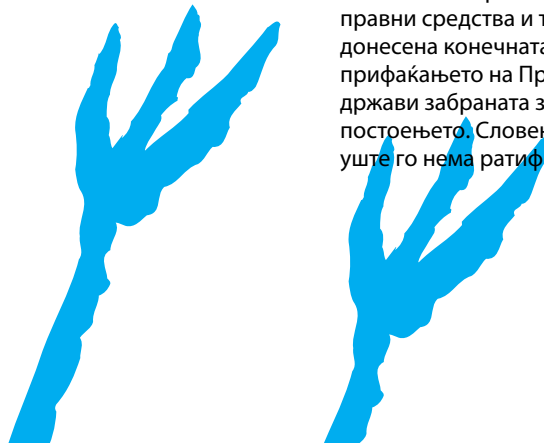

СОВЕТОТ НА ЕВРОПА

Советот на Европа, како регионална меѓународна организација, има големи успеси во обликувањето и остварувањето на стандарди за заштита на човекови права. Во основниот документ на Советот на Европа - Европската конвенција за заштита на човекови права (ЕКЗП) – државите потписнички се обврзаа, дека правото за слобода, мора да биде запишано во конвенцијата, гарантирано на сите луѓе, без оглед на раса, боја на кожа, полот, јазикот, верата, политичкото или друго убедување, национална или социјална припадност, материјална состојба, раѓање или било каква друга лична околност. Иако во писмен облик звучи ветувачко, потребно е да се додаде, дека правото за рамноправно третирање не постои самостојно, него ли може да се остварува во врска со останатите права врз база на ЕКЗП.

Главен услов за почеток на постапката пред Европскиот суд за човекови права е, да бидат истрошени сите внатрешни правни средства и тоа во шесте месеци од денот кога била донесена конечната одлука според внатрешното право. Дури по прифаќањето на Протоколот бр. 12 кон ЕКЗП во поединечните држави забраната за дискриминација добива самостојност во постоењето. Словенија Протоколот го има потпишано но се уште го нема ратифицирано.

Врз основа на членот 1 став 1 од протоколот бр. 12 кон ЕКЗП уживањето на секое право, кое е предвидено со закон, е гарантирано без никаква дискриминација на било која основа, како што се полот, расата, бојата, јазикот, верата, политичкото или друго убедување, национален или социјален извор, врска со национални малцинства, сопственост, раѓање или друг статус.

ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

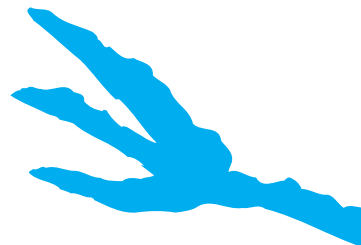
European Court of Human Rights
Council of Europe
67075 Strasbourg-Cedex
France

Тел.: +33 (0)3 88 41 20 18
Факс: +33 (0)3 88 41 27 30

Дополнителни информации можете да добиете:

ИДЦ Совет на Европа

Римска 16, 1000 Љубљана
Тел.: +386 (0)1 42 14 300
Факс: +383 (0)1 42 14 305

ЕВРОПСКА УНИЈА

Во изминатото ЕУ ги препречуваше оние видови на дискриминаторско однесување, кои беа правени врз основа на разликите помеѓу државјани на државите членки и врз основа на полот. Со усвојувањето на Амстердамската повелба и со вклучувањето на членот 13 во неа, борбата против дискриминација се раширила и на други подрачја. На тој начин **делот од борбата против дискриминацијата** постана не само правење разлика врз основа на националноста или полот, него ли и врз основа **на расата, инвалидноста, верата, староста и сексуалното определување.**

Врз основа на овој член Советот на ЕУ во 2000 година усвои пакет на законски мерки со намера спречување на дискриминација и воведување на нови стандарди за почитување на човекови права на подрачјето на ЕУ.

Во Уставната повелба за Европа, која во моментот е во постапка на ратификација, на полето на борбата против дискриминација е сторен уште еден чекор напред, бидејќи во тој документ дискриминацијата е строго забранета.

II-член 81 Забрана за дискриминација

(1) Забранета е секаква дискриминација *врз основа на полот, расна припадност, боја на кожата, етничко или социјално потекло, генетски значај, јазик, вера или убедување, политичко или друго мислење, припадност на национално малцинство, богатство, раѓање, инвалидност, старост или сексуално определување.*

(2) На подрачјето на употреба на Уставот, без оглед на неговите посебни одлуки, забранета е секаква дискриминација врз основа на државјанство.

ДИРЕКТИВИ

Најважните документи од пакетот на мерките за борба против дискриминација се следниве директиви: **Директива за изведување на начелото на еднакво третирање на лица без оглед на раса или националност** (2000/43/ЕЦ) и **Директива на ЕУ за општите рамки на рамноправното третирање при вработувањето и работењето** (2000/78/ЕЦ).

Општа цел на директивите е обликување на минимални стандарди за спречување на дискриминација на севкупниот простор на ЕУ. Исто така овозможува, државите членки да ги усвојат законските мерки, кои се понаклонети кон спречувањето на дискриминација, но мораат да ги достигнат минималните стандарди, пропишани во директивите.

Директивите го **штитат пред дискриминација секого кој живее и работи во ЕУ**, што значи, не само државјаните на државите членки. Заедничко за двете директиви е забраната за дискриминација, базирана врз расно или етничко потекло, верата, убедувањата, инвалидноста, староста и сексуалното определување на поединците на следниве подрачја:

- **достап до вработување**, само вработување или можност за напредување,
- достап до **професионалното насочување**, образование на сите степени како и достап до работна пракса,
- **вработување**, работни услови, откази и плата и
- **членство во синдикати** и професионални

здруженија, кои произлегуваат од тоа.

Додатно Директивата за расна еднаквост забранува дискриминација и на следниве подрачја:

- подрачје на **социјалната заштита**, вклучувајќи ја социјалната заштита и здравствената заштита,
- подрачје на **социјални поволности**,
- **образование** и
- **достап до производи и услуги**, кои им се на располагање на јавноста.

За да биде препознавањето на дискриминациските примероци полесно, во директивите е дефинирано, што е дискриминација и во какви видови е забранета.

Точка а од членот 2 став 2 на директивата 2000/43/ЕЦ определува, дека за непосредна дискриминација се смета, ако едно лице се третира понеповолно, него ли што се однесува, се однесувало или би се однесувало кон некое друго лице во споредбена положба врз основа на расата или националноста.

Точката б од членот 2 став 2 на директивата 2000/43/ЕЦ определува дека за посредна дискриминација се смета, кога, на прв поглед неутрална одлука, мерило или пракса би ставила лица од некоја друга раса или националност во посебно неповолна положба во споредба со други лица, освен ако таа одлука, мерило или пракса ги определува објективна законита цел и ако средствата за достигнување на таа цел се адекватни и неопходни.

Членот 2 став 3 од директивата 2000/43/ЕЦ определува дека *вознемирување се смета за дискриминација, ако би дошло до нежелно однесување, поврзано со раса или националност, чија намера е скратување на достоинството на лицето и создавање на застрашувачко, непријателско, понижувачко, срамно или навредливо окружување.*

Упатство за пристрасно однесување *со лица врз основа на раса и националност се смета за дискриминација* врз основа на член 2 став 4 2000/43/ЕЦ.

Во складот со членот 9 од директивата 2000/43/ЕЦ забранета е и **виктимизација**, те. *секое неповолно постапување или штетни последици како одговор на тужба или постапка, кои се наменети на укладувањето со начелото на рамноправно третирање.*

За да можеме уште подобро да ја спречиме дискриминацијата, Директивата за расна еднаквост од државите членки бара обликување на независни органи, кои ќе им помагаат на поединците, кои биле соочени со дискриминација врз основа на расни или етнички извори. Владите мораат на наведените органи да им поделат овластувања, за несметано изведување на истражувања на подрачјето на дискриминацијата, слободно да ги објавуваат известувањата со намера за подобрување на разбирањето на проблемот, да бараат решенија и обезбедуваат помош за дискриминираните лица.

Директивите донесуваат и една новост во врска со докажувањето на дискриминаторската постапка. Државите членки мораат да усвојат такви мерки, каде **тужениот мора да докаже дека** начелото **на рамноправното третирање не било кршено**, ако лицата, кои тврдат, дека се жртви на дискриминација, на судот или некој друг надлежен орган **му ги претстават фактите**, врз основа на кои може да се **претпоставува**, дека дошло до појава на непосредна или посредна **дискриминација**. Наведеното сепак не важи, во кривичните постапки.

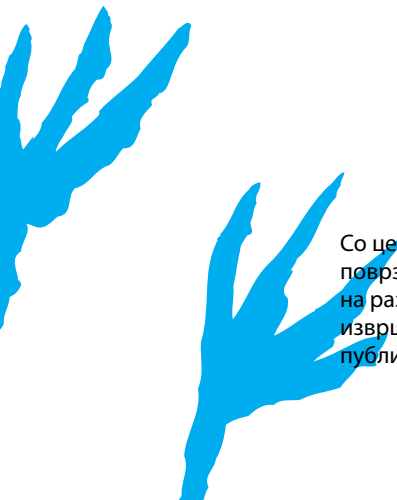
АКЦИСКИ ПРОГРАМ НА ОРГАНИЗАЦИЈАТА ПРОТИВ ДИСКРИМИНАЦИЈА

Во минатото се покажа, дека самото формулирање или прифаќање на задолжителните закони не е доволно за достигнување на целта, за кои истата била прифатена. Поради тоа советот на ЕУ во ноември 2000 година ја прифати Акциската програма на Европската унија за борба против дискриминација (2001–2006) со цел да се промовираат мерките за борбата против непосредна и посредна дискриминација, базирана на расна, етничка припадност, верско или друго убедување, инвалидноста, старосни или полови разлики.

Акциската програма на тој начин ги поддржува сите оние замисли и планови на нивото на ЕУ и државите членки, кои ја поддржуваат борбата против дискриминација. Посебно ќе се обрне внимание на следните цели:

- подобрување на разбирањето и познавањето на суштината на дискриминација,
- поддржување на такви видови активности, кои ефикасно ќе ја спречуваат дискриминацијата, уште посебно поврзување и размена на информациите и искуства на нивото на ЕУ и
- со помош на организираниите акции да се дигне нивото на свеста и се рашират оние вредности и навики, кои ја спречуваат дискриминацијата.

Со цел за подобрување на разбирањето на прашањата поврзани со дискриминација наоѓаме цел спектар на различни на различни активности, од надзор до анализа на над извршувањето на двете директиви, до припреми на различни публикации, кои се во врска со поединечните прашања за

дискриминацијата. Целта на таквите активности е да се добие што поголем број на информации за состојбата на подрачјето на дискриминацијата во подрачјето на ЕУ и обликување на идни политики на подрачјето на борбата против дискриминација. Следната цел, на којашто во рамките на Акциската програма и е посветено додатно внимание, е забрзување на дијалогот и обликување на тнр. мрежа за соработка на нивото на ЕУ. Суштината на таков вид на соработка е размена на знаења, информации и искуства помеѓу различни актери, кои ќе овозможат уште подобри политики за борба против дискриминација. За ефикасно остварување на новите закони неопходно е да се информираат жителите на ЕУ. Оние кои го подготвуваат планот на Акцијата беа свесни, зошто се планирани информативни акции со различни обеми и содржини во голем број.

Изведувањето будно ги следи Програмскиот одбор на ЕУ, кој е составен од државите членки и Комисијата на ЕУ чија улога е да води грижа за тоа, активностите да бидат во складот со усвоениот акциски план.

ПРЕТСТАВУВАЊЕ НА ISCOMET – НОСИТЕЛ И КООРДИНАТОР НА ПРОЕКТОТ НА ВОСПИТУВАЊЕТО И ОБРАЗОВАНИЕТО ЗА БОРБА ПРОТИВ ДИСКРИМИНАЦИЈА ВО СЛОВЕНИЈА

Носител и координатор на проектот ISCOMET – Институтот за етнички и регионални студии претставува и правна рамка за делување на меѓународните невладини организации со името ISCOMET – International Scientific Conference Minorities for Europe of Tomorrow / ISCOMET – Меѓународна научна конференција на малцинства за идна Европа. Корените на ISCOMET датираат од 1989 година, кога првата група на стручни лица со потпора на Советот на Европа го усвои статутот и програмата на ISCOMET.

ISCOMET од 1992 година има советодавен статус при Советот на Европа. Во 1998 година постана еден од 35 невладини организации, кои имаат право да вложуваат колективни жалби во случај на кршење на Европскиот социјален акт.

Денес ISCOMET е широка меѓународна организација, која поврзува 250 индивидуални и колективни членови, помеѓу кои се угледни стручни лица, професори, активисти и функционери, кои доаѓаат од сите европски но и други земји. Ги поврзува преданоста кон зачувување на мирот, демократскиот развој, пријателска соработка помеѓу народите, државите и регионите на Европа.

ISCOMET координира и изведува различни меѓународни проекти, организира меѓународни научни и стручни средби, поттикнува размена на информации, знаења и искуства, подржува научна работа, како и активности на владините и невладините организации, кои си задаваат слични цели.

Посебно внимание ISCOMET посветува на организирањето на бројните меѓународни стручни средби, како на пр. научни конференции, состаноци, тркалезни маси, семинари и сл.. До сега ISCOMET има организирано 20 сеевропски конференции, кои ги обработуваа општите актуелни општествено политички промени во Европа. Најголем одзив, помеѓу останатите, имаа конференциите во Брн, Одеса, Тимишвар, Копенхаген, Марибор и Санкт Петербург.

На крајот на деведесеттите години настана ISCOMET- мрежа за демократија, човекови права, заштита на малцинства соработка во југоисточна Европа. Членовите на таа ISCOMET – мрежа посветија најголемо внимание на поттикнувањето на придонесот на црквата и верските заедници во југоисточна Европа на помирувањето, демократијата, почитувањето на човекови права и правата на малцинствата, како и соработката и развитокот. Тоа се целите на проектот под име *Мариборска лобуда*. Во рамките на тој проект ISCOMET свика конференција во Белград, Тимишвар, Марибор и Кишињево. Претседателот на ISCOMET, проф. др. Силво Деветак, оваа година го повикаа да известува за резултатите на овој проект на студиските денови во Стразбург.

ISCOMET развива и издавачко претпријатие. Има издадено бројни научни публикации: “Pravica do različnosti”(„Право на различност,,), “Položaj posameznika v mednarodnem pravu”(„Положба на поединецот во меѓународното право,,) и др.) и зборници (“Ohraniti sanje” („Сочувување на сонштата,,),

“Religion and Democracy in Moldova” (“Религија и Демократија во Молдавија” – на англиски и романски јазик и др.). Од 1995 година е и соиздавач и издавачка куќа на ревијата “*Regional Contact*”, која е наменета на размена на искуства и идеи на полето на регионализмот, вон гранични соработки, зачувување на културното богатство на регионот и етничките групи, како и заштита на малцинствата во Европа.

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ

<http://www.unog.ch/IntInstr/uninstr.exe?language=en>

– универзални документи

<http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/cerd.htm>

– Одбор за отстранување на расната дискриминација
(ЦЕРД)

<http://www.unhchr.ch/html/menu2/issracis.htm>

– Висок комесар за ООН за човекови права

<http://www.unhchr.ch/html/racism/index.htm>

– Светска конференција против дискриминација,
ксенофобија и други облици на не толеранција

СОВЕТОТ НА ЕВРОПА

http://www.coe.int/t/E/human_rights

– Генерален директорат на Советот за човекови права

<http://www.echr.coe.int/echr>

– Европски суд за човекови права

ЕВРОПСКА УНИЈА

<http://www.stop-discrimination.info/>

– портал ЕУ за борба против дискриминација

http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/index_en.htm

– еднакви можности, цивилно општество,
недискриминација

<http://www.eumc.eu.int/eumc/index.php>

– Европски центар за надгледување на расизмот и
ксенофобијата (ЕМУЦ)

РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЈА

<http://www.dz-rs.si/>

– Парламент

<http://www.varuh-rs.si/>

– Омбудсман на РС

<http://www.uem-rs.si/>

– Биро на владата на РС за еднакви права

<http://www.gov.si/uvs/>

– Биро на владата на РС за верски заедници

<http://www.uvi.si/slo/vlada/naslovi/narodnosti/>

– Биро на владата на РС за националности

<http://www.iscomet.org>

– Институт за етнички и регионални студии

Членови на конзорциумот

ISCOMET – Институт за етнички и регионални студии, Марибор,
Словенија, Правен факултет, Европски Универзитет Виадрина,
Франкфурт/О.Германија

Австриски институт за човекови права, Салзбург, Австрија
Екуменски институт, Факултет за католичка теологија,
Универзитет во Минстр, Германија

Правен факултет, Ерасмус Универзитет Ротердам, Холандија
ЕЦЕРС - Европски центар за етнички, регионални и социолошки
студии

Универзитет во Марибор, Словенија

Координатор

ISCOMET – Институт за етнички и регионални студии, Марибор,
Словенија

ВОДЕЊЕ НА ПРОЕКТОТ

Координатор

Проф. др. Силво Деветак, директор, ISCOMET – Институт за етнички и регионални студии, Марибор, Словенија

Заменик на координаторот

Проф. др. Жерард Рове, Правен факултет, Европски Универзитет Виадрина, Франкфурт/О., Германија

Меѓународен програмски совет

Проф. др. Томас Бремер, директор на Екуменскиот институт, Универзитет во Минстр, Германија

Проф. др. Сергеј Флере, ISCOMET – Институт за етнички и регионални студии, Марибор, Словенија

Проф. др. Волфрам Карл, Австриски институт за човекови права, Салзбург, Австрија

Др. Вера Клопчич, надворешен соработник на ISCOMET – Институт за етнички и регионални студии, Марибор, Словенија

Проф. др. Мат Нортман, Правен факултет, Ерасмус Универзитет Ротердам, Холандија

Управување на проектот

Јасмина Клојчник, унив. дипл. оец., маг. Франц Млинар

КОНТАКТИ

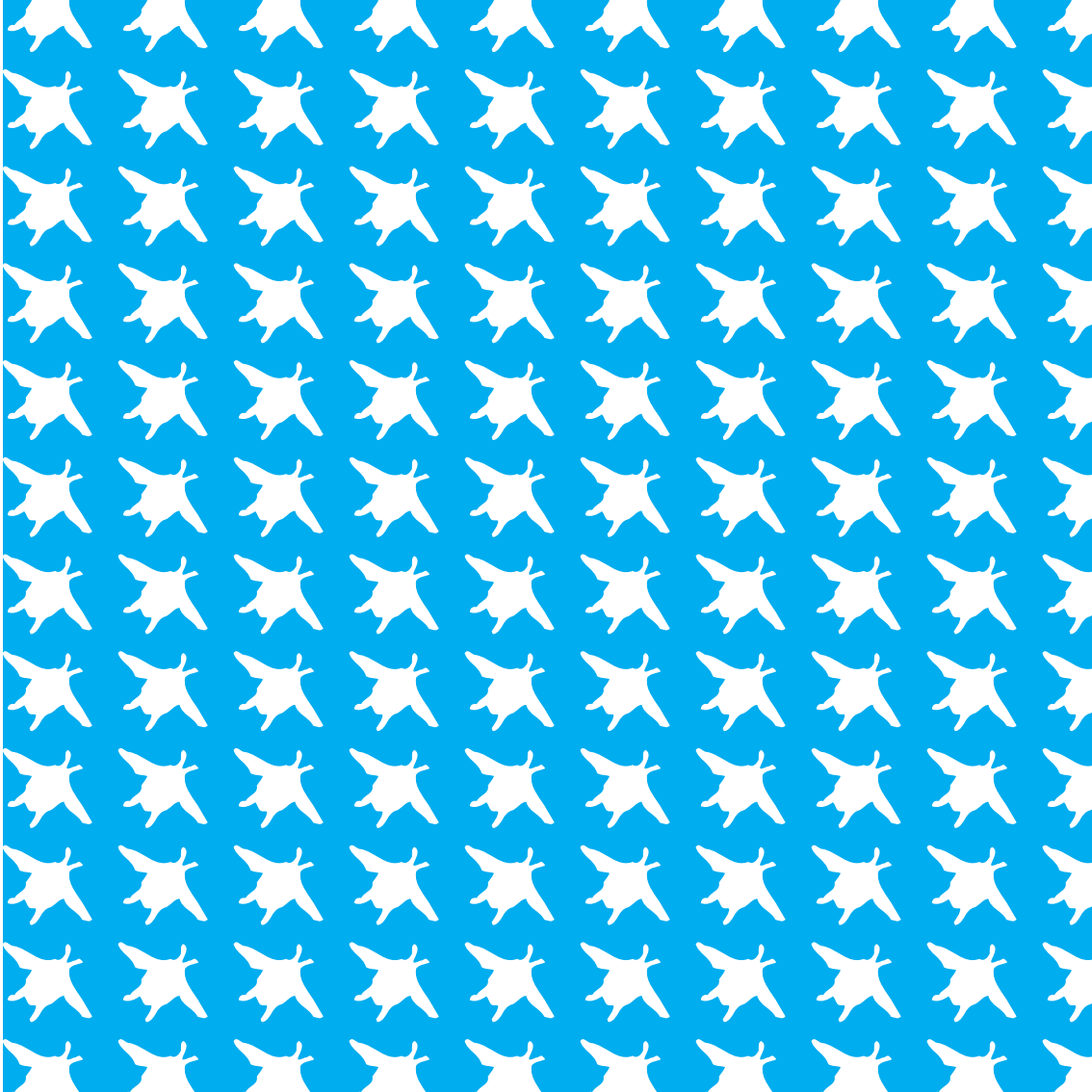
ISCOMET – Институт за етнички и регионални студии

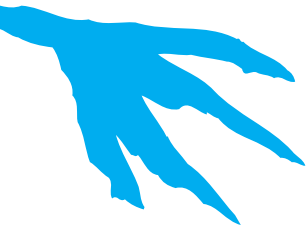
Х. Томшича 4, СИ-Марибор, Словенија

Тел.: +386 2 250 04 40, Факс: +386 2 250 04 41

Е-маил: iscomet@siol.net

www.iscomet.org

ISCOMET – Институт за
етнички и регионални студии,
Марибор, Словенија

Za raznolikost

Protī diskriminaciji

АКЦИСКА ПРОГРАМА НА
ЕВРОПСКАТА УНИЈА ЗА БОРБА
ПРОТИВ ДИСКРИМИНАЦИЈА
(2001-2006)

© 2005 Проф. др. Силво Деветак, Грегор Пелицон, маг. Франц Млинар
Дали кон вас се однесуваат рамноправно, без оглед на вашата националност или вероисповед?

Издавач:
ISCOMET – Институт за етнички и регионални студии

Главен уредник:
Проф. др. Силво Дветак
Одговорен уредник:
Маг. Франц Млинар
За издавачот:
Јасмина Клојчник
Словенечка лектура:
Татјана Вучајник
Превод на албански, босански, хрватски, италијански, унгарски,
македонски, германски и српски:
Преведувачко биро ПСД, Љубљана
Графичка опрема:
Тања Бончина
Припрема и печатење:
Графити Студио Марибор

Книгата ја софинансира ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА.

Оваа публикација ја потпира Европската унија во рамките на Акциската програма за борба против дискриминација (2001-2006). Наведената програма беше усвоена со цел за ефикасно изведување на новиот противдискриминациски закон во ЕУ. Шесто годишната програма е насочена кон сите оние, кои можат да дадат придонес во обликувањето на ефикасни и прифатливи против - дискриминациски закони и политика, на подрачјето на ЕУ/25, ЕФТЕ и држави кандидатки за влез во ЕУ.

Акциската програма има три главни цели, и тоа се:

1. Подобрување на разбирање содржината, поврзана со дискриминација
2. Развивање на способноста за ефикасно соочување со дискриминација
3. Промовирање на вредности, кои се основа за борба против дискриминација

За повеќе информации посетете ја странава:

http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/index_en.htm

Содржината на оваа публикација не ги прикажува битните мислења и ставовите на Директоратот на Европската комисија за вработување и социјални работи. Европската комисија или било кое лице, кое работи во нејзиното име, не одговара за употребата, која може да уследи од информациите во оваа публикација.